

O mosteiro de Aciveiro e o exercicio da xustiza

J. M. Bértolo Ballesteros
joberba4@hotmail.com

Resumo. Desde a súa fundación, o mosteiro de Aciveiro dispuña da xurisdición civil e criminal nas súas encomendas, pero o arcebispado de Santiago pretendeu ao longo dos séculos quitarlle esa xurisdición no seu propio beneficio. Este artigo conta eses conflitos e como se resolveron.

Abstract. Since its foundation, Aciveiro's monastery was in charge of civil and criminal forms of justice but Santiago's archbishopric tried to take off that charge to their own interest over centuries. This article explores those conflicts and how they were solved.

No comezo da Idade Moderna o territorio e a poboación de Tabeirós-Montes estaban repartidos entre numerosas xurisdicións, tanto de señores nobres como do arcebispo, así como dalgúns mosteiros, sobre todo do de Aciveiro.

Os donos das xurisdicións civil e criminal, como os señores do pazo de Oca ou da torre de Guimarei, o arcebispo de Santiago e o abade de Aciveiro, nomeaban cada un os seus propios xuíces ou meiriños, escribáns e outros cargos que desempeñaban o goberno local.

Por exemplo, o arcebispo Cristóbal Fernández de Baltodano o 10 de setembro de 1570 nomea a Juan de Valdivieso xuíz de residencia para que se encargue de comprobar a actuación do meiriño Gregorio Suárez de Deza e os escribáns Fernando de Ogando e Gregorio Ferrón que foran postos polo arcebispo anterior¹.

E no Catastro de Ensenada, falando da parroquia de Guimarei, dise:

los Ilustrisimos Arzobispos de santiago elijen estos prelados un juez que administra Justicia en ella y en las demas de la jurisdiccion de Tabeirós que actual-

1 ARG.RA. 875/47

mente lo es, Dn Antonio Mallo vecino de la ciudad de Santiago el que tiene por su theniente a D, Ricardo de Castro vecino desta feligresia de Guimarei y que el dicho juez o theniente actuan con sus escribanos de número que hai en esta jurisdicion y actualmente son Balthasar de Leira vecino de san Pedro de Parada, y Domingo Antonio de Fraga vecino de san Andrés de la Somoza los que tienen estos empleos de por vida con facultad de renunciarlos, enajenarlos y arrendarlos [...] Asimismo ay en esta feligresia el empleo de mayordomo pedaneo que elixe a su voluntad Dn Jose Mosquera marqués de Guimarei y vecino de esta expresada feligresía.²

Estas xurisdicións mesmo podían cambiar facilmente de mans. Así, por exemplo, o 7 de decembro de 1543 ante o escribán com-postelán Macías Vázquez o conde de Altamira don Lope Osorio de Moscoso vendeulle a Simón Rodríguez, dono da torre de Guimarei, o coto de O Viso *con su señorío y vasallaje, jurisdicción civil y criminal, mero, misto imperio, servicios, pechos, derechos, montazgos, luctuosas...*, sito nas freguesías de Santo Estevo de Lagartóns, San Lourenzo de Ouzande, Santo André da Somoza e Santiago de Tabeirós.

As facultades dos xuíces ou meiriños estendíanse ás causas criminais e civís pero tamén a asuntos de goberno local: abastos, prezos, camiños, moralidade pública, etc. Os xuíces normalmente fallaban a favor de quen os nomeara e mesmo había moitos abusos por parte destes meiriños e dos escribáns. Por iso o citado Juan de Valdivieso multou ao xuíz de Montes Gregorio Suárez de Deza con 2.900 marabedís por ausentarse e deixar no cargo a seu tenente, que era unha persoa *de pouco entendemento* e aos seus axudantes e escribáns polas abusos que viñan facendo, como cobrar demais, non ter ao día as escrituras, abusar de mulleres, etc.

Tamén o meiriño de Montes Francisco de Alarcón e Sarasa foi acusado de obrigar aos veciños traballar gratis para el, de castigar sen facer causas ou de chantaxear aos comerciantes³.

Afortunadamente a partir de mediados do XVI todos os habitantes do Reino de Galicia tiñan o dereito de apelación ante a **Real Audiencia**, constituída por un presidente (o Capitán Xeral), oito alcaldes maiores do civil, tres do criminal, dous fiscais e un alguacil maior.

2 AHN. Catastro de Ensenada.

3 ARG.RA. 4417/18.

Existía ademais a figura do procurador xeneral, para defender aos veciños e que entre outros asuntos se ocupaba do sorteo de quintas. Así Juan Otero Pesqueiras, (Riobó, 1716-1799), o fundador do morgado de A Mota, en 1764 era procurador xeral da xurisdición de Tabeirós *electo e aclamado polos seus vasallos*, e como tal denunciou⁴ ao xuíz José Araújo e Pedrosa, natural de Tabeirós pero que vivía en Viveiro. A razón da denuncia foi que o xuíz nomeara como seu suplente a un tenente administrador chamado Gregorio Arias Mariño de Soutomaior⁵, que actuaba *cega e atrapalladamente*, excedéndose nos cobros polos seus servizos sen axustarse aos aranceis estipulados.

Había pois una proliferación de autoridades de diversos tipos con funcións non delimitadas á usanza actual. E unha multitude de xuíces ordinarios, correxedores e alcaldes ordinarios, señores con propia xurisdición, un capitán xeneral, un intendente denominado do exército que se encargaba da Facenda pública, etc., e por outra banda unhas divisións territoriais imprecisas e sobrepostas, debido a que os territorios reguengos se mesturaban cos señoriais, como resultado das doazóns reais e as subseguintes unións ou divisións dos territorios.

O mosteiro de Aciveiro tiña *jurisdición civil e creminal de los dhos cotos, y encomiendas de Acebeiro, que estaba todo ello limitado e demarcado por sus limites e marcos del jugado de Montes e de otros jugados e cotos alderredor hera propio del dho monesterio de Acebeiro, mero misto ymperio frutos e rentas pechos y derechos e vassalaxe lutosas e montasgos e todo lo demas*⁶ grazas ao rei Afonso IX que favoreceu ao mosteiro con esa doazón. Pero o mosteiro de Aciveiro tamén recibiu de grandes señores outros dereitos, como de Afonso Gómez Gallinato, casado con Maior Pérez, que outorgou testamento o 26 de xullo de 1365 na Graña do Mato no que efectúa unha manda a favor do convento de Aciveiro de *quantos herdamentos e casas e coutarias e dereitos eu aio em toda terra de Taveiroos e no couto de San Xiao de Guimarei*⁷.

4 ARG.RA. 18783/51.

5 FERRO, L., "Casa dos Mariño. A Estrada" *Miscelánea histórica e cultural de A Estrada*. 2013.

6 ARG. RA 254/21.

7 FERNANDEZ CASTRO, J.J., A Estrada nos seus documentos antigos, *Boletín Miscelánea Histórica e cultural de A Estrada*, nº 1.

Así pois, os abades do mosteiro nomeaban aos seus meiriños, aos escribáns, así como aos seus axudantes. Vemos así os nomes dalgúns deles:

Ano	Abade	Meiriño do mosteiro
Anteriores a 1557	Frei Martín García del Pueyo e frei Alonso de Chantada.	Alonso Gato, Juan Fernández e Antonio Castellano.
1557	Frei Alonso de Córdoba	Pedro López de Cangas
1565,1571	Frei Dionisio Martínez	
1574	Frei Ambrosio de Acuña	
1592-3	Frei Fulgencio Gutiérrez	
1596	Frei Agustín de la Herrera	Rodrigo Fontela
1598	Frei Alonso Muñoz	
1601	Frei Miguel Jiménez	Gregorio López Salgado
1600	Frei Basilio Corriero	
1605	Frei Luis Pérez	
1613	Frei Plácido del Corral	
1616	Frei Pablo Guerrero	
1620, 1625	Frei Isidoro García	
1622	Frei Baptista de Villalba	
1628	Frei Simón de Salas	Bartolomé Fernández vº Duasigrexas
1631	Frei Juan de Arguello	
1632	Frei Plácido López	
1635	Frei Felipe de Valdemoro	Bartolomé Fernández e Juan Villaverde
1663	Frei Gaspar de Campo	
1685-6	Frei Esteban Cañas	Benito Janeiro, de Beariz
1698	Frei Lucas de Elvira	Gregorio Suárez, de Beariz
Pouco antes de 1715		Antonio Vázquez de Antelo, vº Soutelo, Domingo Álvarez Jacinto Fernández, de Laro
1704	Frei Miguel Sarmentera	Gregorio Suárez
1717	Frei Alonso Ferrer	Gregorio Suárez e Francisco Estévez
1721	Frei Baltasar Pinto	Gregorio Suarez
1726	Frei Juan Manuel Martínez	
1803	Frei Atilano Martín	Benito González, de Beariz
1804	Frei Manuel González	Carlos Rivas ⁸ , de Beariz
1835	Frei Joaquín Serrano	

Pero o arcebispado de Santiago tamén fora favorecido por varios reis, como Afonso II o Casto, Ordoño I, Ordoño II, Fruela II e Ramiro II. Isto foi o que produciu diversos conflitos entre os meiriños nomeados polo mosteiro de Aciveiro e os do arcebispo de Santiago,

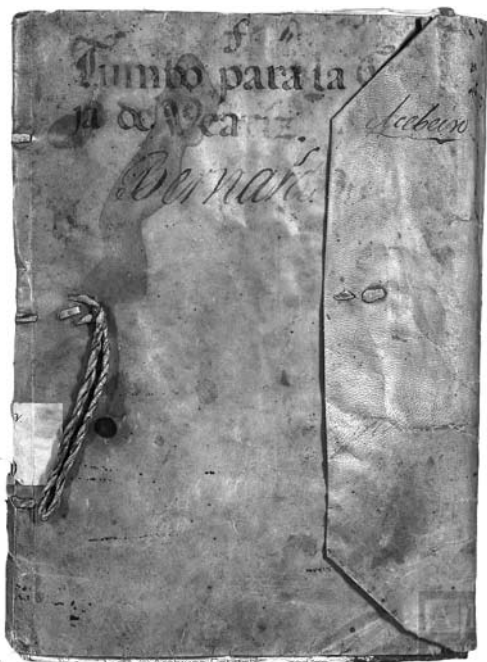
8 BÉRTOLO, J.M., Os "Reimóndez Figueroa" de Castrotión. Oca, Boletín *Miscelánea histórica e cultural de A Estrada*, nº 17 (2014).

unhas veces por conflito de competencias, outras simplemente porque os meiriños do arcebispo non admitían que os do mosteiro se titulasen meiriños, pois dicían que eran só uns mordomos ou criados.

Xa en 1566 temos constancia de conflitos⁹ cando o abade Ambrosio de Acuña nomea a Juan Rodríguez de Losada como escribán, non só para atender os casos do mosteiro, senón tamén para actuar en toda a xurisdición de Montes. Por iso o xuíz meiriño de Montes meteuno no cárcere pois dicía que non tiña título que o acreditase como escribán.

En 1557 cando o abade Frei Alonso de Córdoba nomeou xuíz e meiriño das encomendas do mosteiro de Aciveiro a Pedro López de Cangas¹⁰, este con vara de xustiza, acompañado de corenta homes armados de lanzas e espadas, arcabuces e bestas, e outras armas ofensivas e defensivas, foi ata o mosteiro, onde había festa e congregado máis de trescentas persoas, e intentou facer actos de xurisdición. Opúxose Juan Suárez o meiriño do arcebispo e pediulles que entregaran as armas, pero grazas a que había moita xente, non lle fixeron mal e todo quedou en ameazas verbais de morte e na promesa de que volverían o día de san Bartolomeu para facer actos de xurisdición.

É por iso que o meiriño pide ao gobernador e alcaldes maiores que interveñan para impedir tais actos. O abade de Aciveiro alegaba que:

Tumbo para la Granja de Vearez (cuberta).

9 ARG.RA. 884/84.

10 Os seus antecesores foron Alonso Gato, Juan Fernández e Antonio Castellano.

de tiempo inmemorial aquella parte havia estado en posesion sus partes por si e por sus merinos e justicias de usar la dha jurisdiccion cevil e creminal prendiendo y soltando y castigando, y aciendo otros autos de jurisdiccion teniendo orca y picota carcel prisiones y tronco y otras insinias de jurisdiccion y lo susodho privativamente sinque el juez de tierra de montes, ni otro juez ni justicia del dho arzobispo se obiesen entrometido”¹¹.

Acudiron á Xustiza da Real Audiencia do Reino de Galicia e o mosteiro presentou como proba un privilexio¹²,

que su tenor es como sigue:

Conocida cossa sea a todos los homes que esta carta bieren como yo don Alonso por la gracia de Dios rei de Castilla de Toledo del conde de Galicia de Çevilla de Cordova de Murcia [...] prebilegia del rrei don Alonso mio abuelo e conformado del rrei don Fernando mio padre fecho en esta guisa=

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris per presensis scriptura quod ego Fernandus Dei gratia rex castellae et tolleti legionis et galitiae inveni cartam patris mei factam in hunc modum.... (segue)

Que en galego di:

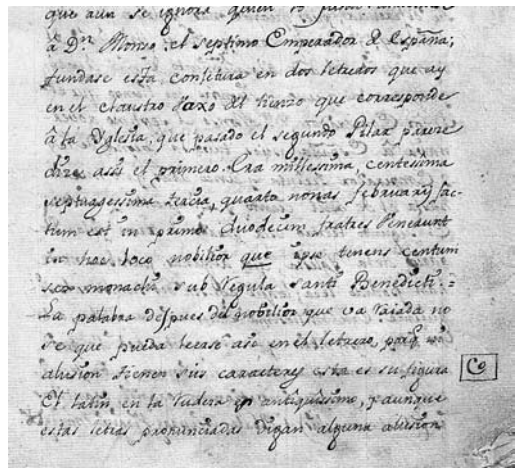
Coñecido é de todos tanto presentes como futuros polas presentes escrituras que Eu Fernando pola graza de Deus rei de Castela e Toledo, León e Galicia atopei unha carta de meu pai feita de este xeito:

11 ARG.RA. 298/13

12 Un monxe de Aciveiro dános información destes privilexios no “Tumbo para la granja de Veariz” (AHN), despois de comentar as inscricións que hai no claustro sobre a súa fundación:

“De don Alonso el nono es el primer privilegio, y escritura más antigua que hay en esta casa, y esta prueba la antigüedad de ella, pues en el tiempo de este rey, ya había abad, monjes y convento; fue la primer data en la era de mil doscientas y treinta y una, que es el año mil ciento y noventa y tres, en el cual privilegio hace donación a este monasterio de la villa e iglesia de Piñeiro; su fecha en Santiago, y adelante en la era de mil doscientos y sesenta y seis, que es el año de mil doscientos y veinte y ocho confirma la misma donación, refiere haberla dado la primera con sello de cera y que ahora da su privilegio con sello de plomo, su fecha en el padrón; pero ninguno de los privilegios originales esta en casa, sino sólo un tanto autorizado. Otro privilegio concedió este rey en la era de mil doscientos y cuarenta, que según el computo ya dicho, fue en el año de mil doscientos y dos, en el cual da al monasterio de N^a Sra de Aciveiro, y a su abad Juan, y de nuevo confirma todas las posesiones, y vasallos que este monasterio tenía en su reino, y los exime cualesquier tributos, alcabalas, portazgos y pechos, y que todos sus colonos vasallos y renteros no estén obligados a acudir al llamamiento de algún señor, sino sólo del abad; concede otras cosas el privilegio, que ya en estos reinos no son necesarias. Este privilegio original pereció con los demás, pero hay otro muy autorizado del rey don Alonso el décimo con su sello real y muchas firmas de sus hijos y mujer, y de los hijos del emperador de Constantinopla, y muchos caballeros, y obispos de España, en el cual refiere la concesión de su abuelo el rey don Alonso el nono, y la pone de verbo ad verbum, y así mismo la confirmación que el rey don Fernando llamado el santo hizo en la misma forma que su padre el rey don Alonso el nono, de suerte que en este privilegio están el padre, el hijo y el nieto concediendo y confirmando una misma cosa.”

En nome do Noso Señor Jesucristo Amén. É propio do rei católico honrar os santos lugares e as persoas relixiosas e venerar e protexer e manter os seus beneficios e ampliar os seus edificios para que, ampliando os bens temporais, mereza conseguir o premio do rei eterno. Polo cal eu Afonso pola graza de Deus rei de León e Galicia xunto coa miña muller a raíña dona Berenguela e o meu fillo don Fernando, por esta carta de xeito moi firme a todos presentes e futuros, libero e eximo a Deus e ao mosteiro de Santa María de Aciveiro e a vos don Xoán, abade deste lugar, e a voso capítulo e a vosos sucesores para sempre a todos vosos homes e herdades de todo o meu reino onde queira que as teñades, de peitos e tributos, de contribuír ao mantemento dos fosos e castelos, das multas por violación, homicidio, de xeito que todos os homes que vivan nas vosa terra non respondan a ninguén que non sexa o abade e o seu capítulo..”etc.

Relato da fundación do mosteiro. Tumbo de Beariz.

Por parte do arcebispo presentáronse ante a Real Audiencia do Reino de Galicia dous privilexios, un da raíña Urraca e outro do rei Fernando. O de dona Urraca comeza así:

Sicut ea quae rata esse nolumus nec literis nec virorum testimonio affirmamus sic ea quae firma esse volumus, ut succedenti a euo clarescant, tam virorum testimonio qua nostrarum literarum autoritate firmamus...¹³ (segue)

E o privilexio dado polo rei Fernando II¹⁴ comeza así:

In nomine Domini JhXri, Amen. Catholicorum regum est sancta loca et religiosas personas largis ampliare beneficiis et pro meritis amplis ditare muneribus. Quapropter ego dominus Rex ferdinandus una cum filio meo rege domino Adefonso... (segue)

Que en galego di así:

En nome do Señor Jesucristo, amén. É propio dos reis católicos engrandecer os santos lugares e as persoas relixiosas con grandes privilexios e enriquecelos

13 Pode lerse tamén en: RECUERO, M.-ROMERO, P.-RDEZ, M.A. Documentos medievales del Reino de Galicia: Fernando II (1155-1188), Xunta de Galicia, 2000 (Páx. 181).

14 Pode lerse tamén en: RECUERO, M.-ROMERO, P.-RDEZ, M.A. Documentos medievales del Reino de Galicia: Fernando II (1155-1188), Xunta de Galicia, 2000 (Páx. 254).

á vista dos seus merecementos eu con amplos regalos. Polo cal eu o rei don Fernando xunto co meu fillo don Afonso, uníndome ao que fixeron os meus predecesores, que traballaron sempre con empeño en exaltar a igrexa do gloriosísimo apóstolo Santiago tanto con doazóns como con dignidades, dispuxen ofrecer algo polo que recoñezan ao patrón nas terras, cuxo patrocinio desexo merecer no ceo. Así pois isto que tanto por min como polos meus predecesores foi dispensado e confirmado á dita igrexa, dou e concedo perpetuamente á igrexa compostelá e a vos Pedro, queridísimo arcebispo de dita igrexa, e a vossos sucesores a metade de toda a terra, chamada Montes, da que xa tiñades a outra metade, para que finalmente a teñades toda ela, con todas as súas pertenzas....
[...]

Feita en Salamanca a día X das kalendas de novembro, da era MCCXIII”

Acabado o preito ditouse sentenza en 1579 a favor do arcebispa-
do, polo que o mosteiro apela ante a Chancelería que o 23 de xuño
de 1595 falla a favor do mosteiro:

Fallamos que el regente y alcaldes mayores del reino de Galicia que de este pleito conocieron en la sentencia definitiva que en el dieron y pronunciaron de que por parte de dicho monasterio de Santa María de Aciveiro fue apelado, juzgaron y pronunciaron mal, por ende debemos revocar y revocamos su juicio y sentencia del dicho regente y alcaldes mayores y le damos por ninguna de ningún valor y efecto y haciendo justicia debemos amparar y amparamos al dicho presidente, monjes y convento del monasterio de santa María de Aciveiro en la posesión de usar y ejercer la jurisdicción civil y criminal por si e sus jueces merinos y ministros en los Cotos y encomiendas de Nuestra Señora de Aciveiro y este pleito acumulativo y a prevención perpetuamente para siempre jamás con el dicho arzobispo del Señor Santiago y sus merinos y jueces

Pero o arcebispo volveu a apelar e finalmente deuse sentenza en
Medina del Campo, onde estaba entón a Chancelería de Valladolid,
o 8 de xullo de 1603. A sentenza dicía:

Fallamos atentos los autos que la parte del Arzobispo de Santiago probó su petición y demanda según, y como probarle convino, damosla è pronunciamosla por bien probada= y que la parte de dho monasterio de Azebeyro probó sus exenciones y defensiones en lo que suso se hara mención damoslas è pronunciamoslas quanto á ello por bien probadas: por ende devemos declarar y declaramos pertenecer al dho monasterio de Azebeyro la Jurisdiccion acumulativa en los cotos y encomiendas de Azebeyro sobre q á sido y es este dho pleyto para q la usen y exercan por sus Alcaldes, y Merinos, *lo qual se entienda tan solamente para efecto de cobrar* de sus Renteros, y Colonos el pan de renta, y maravedises, y demás cosas que se le devieren al dho monasterio y no mas; y en todos los demás casos, y casos que se ofrezieren en los dos cotos, y encomiendas, *declaramos pertenecer la jurisdicción civil, y criminal privativa a los jueces y merinos puestos*

por el dho Arzobispo, y los subcesores en la dignidad arzobispal; y no hazemos condenación de costas y por esta nuestra sentencia definitiva ansi lo pronunciamos, y mandamos= El Ldo. D. Juan de Otalora y Suazo, el Doctor Antonio Corriero= El Ldo. Diego Lopez Bueno.

Foi suplicado por ambas partes e alegado de nulidade contra dita sentencia en dita causa, e en revista entre o mosteiro e Dn. Maximiliano de Austria, o novo arcebispo de Santiago, e así o 23 de abril de 1613 o xuíz de Terra de Montes Jerónimo de la Rúa toma posesión dos diversos lugares nesta xurisdición, e no lugar de Soutelo de Montes entrégaselle a dito xuíz *un rollo y picota de madera, que es una trabe alta, que parece tuvo el dicho monasterio por insignia de jurisdición en dicho lugar*¹⁵. Confirmouse a sentenza definitiva o 23 de novembro de 1613 e a executoria gardouse no caixón das executorias co sinal (A) e no foral 9, fol. 497 había un traslado autorizado.

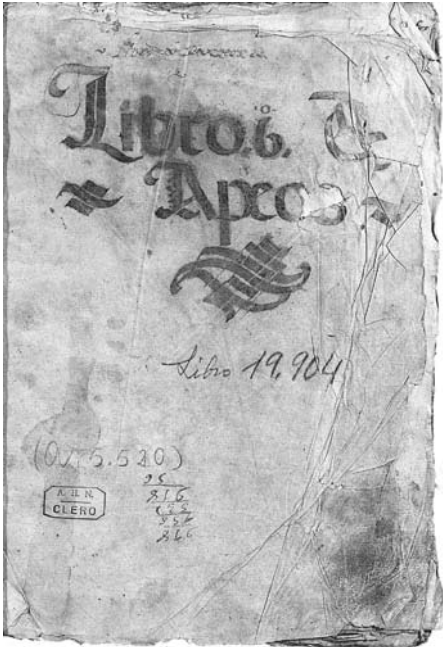
Como o tribunal lle quitou ao mosteiro de Aciveiro a xurisdición civil e criminal en Terra de Montes deixándolle a xurisdición *tan solamente para efecto de cobrar de sus Renteros*, os xuíces meiriños entenderon que tamén se lle quitaba o señorío desas terras. O xuíz meiriño Melchor de Figueroa Cienfuegos en 1614 multou aos veciños que se aproveitaban dos montes da encomenda de Aciveiro para cortar leña, facer carbón ou estivadas, polo que o mosteiro denunciouno¹⁶ a el e aos seus tenentes e escribáns, xa que dese xeito estaban a quitarlle a súa posesión. O preito continuou logo co novo meiriño Juan de Salceda.

En 1632 comezou un novo preito¹⁷ pois o arcebispado intentaba eliminar completamente a xurisdición civil que se permitiu na primeira executoria. En efecto, D. Diego Pérez Vaamonde, xuíz da xurisdición de Montes, impediu a Bartolomé Fernández, meiriño do mosteiro nas encomendas, cobrase nelas e que trouxese vara levantada de xustiza, polo que o condenou a una multa de 6.000 reais, acabando por embargarlle dous bois, una vaca, dúas mantas, un touciño, una bolsa con cartos, etc. Por iso o mosteiro apelou o 24 de agosto de 1632 e logrou auto en 1640 no que se manda ao xuíz obedecer a executoria. E tras recibir a notificación obedeceu tanto

15 ARG. RA 254/21.

16 ARG.RA 298/13.

17 ARG.RA. 241/21 e 254/21.

Libro de Apeos 6. AHN.

el como o Gobernador do Arcebispado. Esta executoria gardouna o mosteiro no segundo caixón de executorias.

En 1673 houbo outro preito¹⁸ que en orixe tiña a mesma problemática. O abade mandou a seu meiriño Domingo Álvarez de Carvajales, veciño de Graba, e ao escribán Andrés Casal Vaamonde, veciño de Lerce, a cobrar as rendas que lle debían na xurisdición de Tabeirós. Cando o xuíz de Tabeirós Andrés Díaz de Gutián, posto polo arcebispo Andrés Girón, se enterou que lle estaban collendo diversas prendas a seus vasallos, meteunos no cárcere que daquela estaba en Pernaviva, freguesía de

Cereixo. A cousa complicouse porque o abade apelou a Santiago e o xuíz apelou a Real Audiencia de A Coruña.

Pasaron uns anos e de novo xurdiu o problema. En 1717 o xuíz de Montes Diego Pérez de Vaamonde impediu ao meiriño do mosteiro, Francisco Estévez, que cobrase as rendas, alegando que era necesario a súa licenza tanto para cobrar como para levar as causas que resultasen da cobranza. Neste preito o arcebispado presentou diversos privilexios reais nos que se concedía a xurisdición das terras que estaban arredor da tumba de Santiago apóstolo. Os privilexios eran¹⁹:

1. Afonso II concede ao bispo Teodomiro tres millas arredor do locus sanctus.
2. Ordoño I confirma as tres millas e amplíaas a seis.
3. Ordoño II e a súa esposa Elvira confirman as seis millas e amplíaas a doce.

¹⁸ ARG.RA 26672/33.

¹⁹ Os privilexios podémolos ler tamén en: LUCAS ALVAREZ, L., *Tumbo A de la catedral de Santiago*, ed. Cabildo de la SAMI Catedral e Seminario de Estudos Galegos, Santiago, 1998. Números 1. 2. 28. 37 e 39, respectivamente.

4. Fruela II confirma a sé de Iria e as millas concedidas anteriormente.
5. Ramiro II confirma as posesións que tiña o arcebispa-do.

A sentenza²⁰ foi de novo a favor do mosteiro, pero para evitar estes problemas permanentes o mosteiro mandou que se sacasen dúas copias do auto e da súa confirmación e se puxesen nos oficios da xurisdición de Montes para que en adiante non alegasen ignorancia, como alegaron entón, do dereito do mosteiro.

Finalmente, no ano 1804 volveuse de novo a cuestionar os meiriños e xuíces nomeados polo mosteiro²¹. O mosteiro de Aciveiro nomeou como xuíz para Beariz a Benito González para executar as cobranzas das rendas do mosteiro. Pero o xuíz ordinario da xurisdición de Montes, don Manuel Ogando Ribera²², veciño de Pardeso, xunto co seu escribán Jacobo Rodríguez del Corral, natural de san Xiao de Cumbraos pero veciño de Folgoso, impedíronllo baixo multa de 100 ducados. Tralo recurso xudicial, en 1805 déuselle a razón ao mosteiro.

Máis adiante o 22 de setembro de 1835 fíxose o inventario²³ do mosteiro como paso previo á desamortización, á liquidación do mosteiro e cos anos á ruína do mosteiro. O paso dos franceses durante a Guerra da Independencia foi a principal causa de ruína do arquivo do mosteiro, polo que cando se fai o inventario en 1835 non se rexistra ningún privilexio, aínda que si unha executoria de 56 follas útiles, así como 17 libros de foros, encadernados en pergamino, que

Apeo de Laro, 1698, lib. 9. AHN.

20 ARG.RA 241/21 e AHN Clero secular, L.9920.

21 ARG.RA 321/4.

22 A súa vida e xenealoxía: <https://www.xenealoxia.org/linaxes/pontevedra/2123-casas-fidalgas-forcarei>.

23 ARG. 45707/8.

oscilaban entre 200 e 622 páxinas, 5 libros de arrendos, 3 de apeos, 68 de cobradores, así como outros libros de caixa, provisións, contas correntes e diversos documentos soltos. Trala desamortización tan só se conservan algúns destes documentos, uns no Arquivo Histórico Nacional²⁴ como por exemplo o *Tumbo para la granja de Veariz, Foral 7, Libro de Banga, Apeo de Laro del año 1698* e diversas executorias; no Arquivo Histórico Provincial de Pontevedra o *Tumbo grande de Aciveiro*. Sobre o mosteiro de Aciveiro tamén atopamos numerosos preitos no Arquivo do Reino de Galicia.

24 Os documentos que hai no Arquivo Histórico Nacional son:
CLERO-SECULAR REGULAR, Car. 1541, N.7; Car. 1855, N. 1-3 (anos: 1232-1314);
CLERO-SECULAR REGULAR, 4920, N.10, 5433/5438 (anos: 1232-1825);
CLERO-SECULAR REGULAR; CLERO-SECULAR REGULAR, L. 9899/9923, 19904, 19969,
20025, 20228, 20234/20236, 20259 (anos: 1464-1822).